

ВИЩА ШКОЛА

УДК 378.091.33–027.22

В. В. БЕНЕДЮК

кандидат педагогічних наук, доцент
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ПЕДПРАКТИКИ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЯ

У статті зазначено, що педагогічна практика покликана сприяти професійно-педагогічній підготовці студентів до навчально-виховної роботи з учнями. Наші пошуки спрямовано на підготовку практикантів до виконання функцій учителя географії та класного керівника. Зауважено, що в процесі досліджень ми виходимо з того, що студенти насамперед зобов'язані мати ґрунтовні знання з методичної науки та географічних дисциплін для забезпечення результативності відповідної діяльності, бути всебічно ерудованими особистостями, володіти педагогічною тактовністю; важливо, щоб практиканти усвідомили, що організація навчально-виховної роботи в загальноосвітній школі є активним пізнавальним процесом, під час якого здійснюється підготовка школярів до практичної діяльності.

Встановлено, що результативність роботи студентів зростає при поєднанні ними традиційних та інноваційних методик навчання. Доведено, що впровадження нових педагогічних технологій та нетрадиційних підходів, активних форм і методів організації навчально-виховного процесу сприяють розвитку інтересу школярів до географічних знань. З'ясовано, що результативність роботи студентів зростає при глибокому усвідомленні ними психологічних особливостей учнів і закономірностей сприймання школярами змісту матеріалу, а також – при оцінці практикантами власних особистісних характеристик. Підтверджено, що для ефективною роботи студентів вагоме значення має формування в них рис безперервної творчості, любові до дітей та педагогічної професії.

Ключові слова: методика, студенти, учні, педагогічна практика, навчання, дослідження.

Одне з головних завдань вищої школи – забезпечення належної теоретичної та практичної підготовки вчителя загальноосвітньої школи. Педагогічна практика покликана підготувати студентів до проведення навчально-виховної роботи з учнями. В останні роки для методики навчання географії характерні новаторські підходи, спрямовані на активізацію діяльності школярів, на поєднання інноваційних і традиційних технологій. Виходячи з цього, досліджень потребує підготовка студентів до педагогічної практики, впродовж якої поєднуються різні види діяльності практикантів, що забезпечує формування компетентної особистості, яка має необхідні вміння й навички для розвитку здібностей і таланту учнів, зростання їх самосвідомості.

На сьогодні в українській школі сформувалася певна система методики навчання географії в середній та вищій школі. Провідні аспекти під-

готовки студента до педагогічної діяльності розроблено в працях С. Г. Коберніка, В. П. Корнеєва, О. М. Топузова, Т. І. Туркот та ін. Зокрема, О. М. Топузов у підручнику із загальної методики навчання географії характеризує процес навчання школярів як активну пізнавальну діяльність, яка поєднує як інноваційні, так і традиційні підходи. Одна з провідних тем досліджень В. П. Корнеєва – це розвиток пізнавальних інтересів учнів до географії та науково-методичне забезпечення курсів. Особливості формування особистості студента як майбутнього фахівця обґрунтовує Т. І. Туркот у навчальному посібнику для студентів вищих навчальних закладів “Педагогіка вищої школи”. Актуальні підходи щодо організації навчально-виховної діяльності школярів систематично відображено в науково-методичному журналі “Географія”, головним редактором якого є В. М. Андрєєва. У ньому регулярно розкривають передовий педагогічний досвід учителів та обґрунтовують відповідні інновації, які є актуальними для сучасної школи.

Метою статті є обґрунтування методичних особливостей підготовки студентів до педагогічної практики та її організації в загальноосвітній школі. Ми окреслили такі завдання: 1) обґрунтувати методичні особливості підготовки студентів до виконання функцій учителя географії та класного керівника; 2) розкрити головні аспекти діяльності практикантів на різних етапах практики; 3) визначити дидактичні умови, які сприяють ефективній підготовці студентів до діяльності як педагога.

Організація педпрактики передбачає проведення студентами системи навчально-виховної роботи з учнями. Під час дослідження наші пошуки спрямовуються на підготовку практикантів до діяльності як педагога в загальноосвітній школі. Для забезпечення ефективності такої роботи студенти насамперед повинні володіти знаннями з методики навчання географії та географічних дисциплін. Зокрема, вони повинні усвідомити основні завдання та проблеми методики навчання географії та найважливіші закономірності процесу формування географічних знань у педагогічній теорії та практиці сучасної школи. Студенти мають ґрунтовно осмислити структуру, зміст, головні завдання курсів географії загальноосвітньої школи та методичні особливості їх вивчення. При підготовці до роботи зі школярами практиканти зобов'язані досягнути головні аспекти діяльності вчителів-географів і класних керівників та особливості використання ними принципів, методів, засобів і форм роботи, а також ґрунтовно опрацювати вимоги до ведення основної документації вчителя географії та класного керівника.

У процесі підготовки студентів до педпрактики важливо сформувати їх навички самостійно розробляти методику проведення різних типів уроків і виховних заходів, творчо використовуючи передовий педагогічний досвід навчання географії. Для підвищення ефективності роботи студентів важливо розвинути такі їх уміння: а) на основі аналізу географічного матеріалу виділяти основну й допоміжну інформацію та акцентувати на провідних географічних поняттях і закономірностях; б) володіти відповідними

навичками бачення методичної та методологічної ролі різних типів інформації, розглядати її у взаємозв'язку, у світлі провідних завдань, визначених навчальною програмою; в) обґрунтовувати сукупність дидактичних умов, які сприяють ефективному вивченню географії в школі.

Сучасна школа вимагає формування компетентної особистості, яка має належні знання та здібності, що дають змогу використовувати їх у відповідній сфері діяльності. Навчально-пізнавальна діяльність учнів визначається як особлива активізація органів їх відчуття, що зумовлює цілеспрямоване й усвідомлене засвоєння ними знань і вмінь та сприяє всебічному розвитку [5, с. 479]. У процесі досліджень встановлено, що ефективність роботи студентів зростає при розумінні ними організації навчально-виховної діяльності з учнями як активного пізнавального процесу, під час якого формуються розумові здібності школярів, світогляд та здійснюється їх практична підготовка. Виходячи з цього, важливим є розвиток умінь і навичок студентів упроваджувати в навчальний процес проблемний підхід до формування знань, на практиці поєднувати традиційні й нетрадиційні підходи, різні форми та методи навчання. Зокрема, практиканти мають володіти технологіями, які спрямовують діяльність школярів на самостійне розкриття ними головних понять і закономірностей. Важливо підготувати студентів до використання інтерактивних педагогічних форм і методів, які включають дискусії, рольові ігри, індивідуальні та групові творчі роботи тощо. Це сприятиме активній взаємодії учнів у процесі пізнання, де кожен школяр матиме можливість активно вирішувати навчальні проблеми, пропонувати свої думки та розвивати навички спілкування. Впровадження студентами різних методів, які змінюють види діяльності учнів, забезпечує формування ґрунтовних знань школярів і допомагає приймати продумані рішення на практиці.

Студент повинен бути ерудитом – всебічно розвинутою особистістю. Крім фундаментальних знань із географічних дисциплін та з методики навчання, він повинен володіти знаннями в галузі сучасної науки й техніки, політики, мистецтва тощо. Ерудованість допоможе йому бути цікавим співрозмовником, викликати повагу школярів і бути для них прикладом творчого відношення до праці та для наслідування.

Встановлено, що результативність роботи практикантів зростає при глибокому розумінні ними психологічних особливостей учнів і закономірностей сприймання ними змісту матеріалу. У процесі підготовки до педагогічної практики викладач має озброїти студентів знаннями щодо проведення психолого-педагогічних досліджень, які спрямовані на аналіз як учнівського колективу, так і окремих учнів. Зокрема, практиканти повинні володіти технологіями збору відповідного матеріалу та вміннями його аналізувати й формувати належні висновки. Особливе значення має розвиток спостережливості та уважності студентів. Спостерігаючи за учнями, практиканти отримують інформацію про їх індивідуально-психологічні характеристики, зокрема: відношення до навчальної діяльності, до учнів і вчите-

лів; формують уявлення про здібності школярів, їх настрої тощо. Такі знання студенти використовують у процесі організації навчально-виховної діяльності, реалізуючи індивідуальний підхід до учнів, а також у процесі написання психолого-педагогічної характеристики на учня чи на учнівський колектив.

Необхідна умова роботи з учнями – наявність педагогічного такту в практиканта, який проявляється в умінні належним чином поводитися в певній ситуації, знаходити педагогічно доцільну лінію поведінки: просто й переконливо розмовляти, ставити розумні та педагогічно обґрунтовані вимоги, поважати гідність учнів.

При підготовці студентів до педпрактики визначальним є виховання в студентів інтересу до педагогічної професії та формування в них безперервної творчості та любові до дітей.

Під час досліджень методики організації педагогічної практики діяльність студентів-бакалаврів ми розкриваємо впродовж роботи, яка умовно поділяється на чотири етапи (3 тижні): 1) підготовчий; 2) ознайомлювальний; 3) основний; 4) підсумковий. На всіх етапах практики систематичну методичну допомогу студентам надають керівник практики від факультету, вчитель географії та класний керівник. Вони також контролюють відповідну роботу.

Підготовчий етап включає 1-й день практики, впродовж якого дирекція школи спільно з методистом із університету розподіляє студентів по класах, де вони працюватимуть як учителі географії та як класні керівники. Проводять відповідні бесіди учителів географії, класних керівників та інших учителів зі студентами. До початку проведення навчально-виховної роботи з географії практиканти повинні ґрунтовно ознайомитися з розділами шкільної програми, які вивчатимуть під час проходження практики; проаналізувати зміст, структуру та послідовність вивчення матеріалу й практичних робіт; опрацювати календарний план роботи вчителя географії та відповідний зміст матеріалу шкільних підручників. Студенти також опрацьовують план виховної роботи класного керівника та ознайомлюються із системою його роботи. На основі опрацювання відповідних матеріалів вони складають детальний план проходження практики на весь її період.

Ознайомлювальний етап охоплює 2-й та 3-й дні практики й передбачає вивчення студентами методичних особливостей роботи учителів географії та класних керівників. З цією метою вони відвідують уроки у вчителя географії, а також інші уроки (з дозволу вчителів) та виховні заходи в тих класах, де виконують обов'язки класних керівників. При цьому вивчають методику та особливості організації навчально-виховного процесу, а саме: форми перевірки знань учнів; методи та прийоми вивчення нового матеріалу; застосування наочності та технічних засобів навчання, організація активної пізнавальної діяльності учнів; уміння школярів застосовувати знання на практиці; методичні особливості та ефективність організації виховання учнів тощо. Практиканти опрацьовують наукову, методичну, хрес-

томатійну літературу та інші джерела, які необхідні їм у процесі організації роботи зі школярами. Вони знайомляться із обладнанням географічного кабінету, із різними видами наочності та технічними засобами навчання. Детально вивчають ті з них, які будуть використовувати в навчально-виховному процесі.

Основний етап включає кінець 1-го тижня та 2-й і 3-й тижні. На цьому етапі студенти систематично готуються до уроків і виховних заходів. Вони повинні провести всі уроки географії в тому класі, до якого прикріплені, а також і в інших класах (узгоджується з учителем). Кожен студент має дати не менше шести залікових уроків. Їх методичний аналіз здійснює вчитель географії. Виховні заходи організовуються студентами згідно з планом роботи класного керівника, який оцінює їх методику. Залікові уроки та виховні заходи, крім учителя, оцінює методист із університету. З метою вивчення досвіду роботи вчителя географії студенти відвідують його уроки. Також вони відвідують різні форми роботи один в одного та беруть участь у оцінюванні їх методики. Систематичне обговорення навчальних занять спрямовується на розвиток умінь практикантів виявляти, аналізувати та коментувати як позитивні сторони різних форм і методів роботи, так і недоліки, що сприяє професійному вдосконаленню майбутніх викладачів.

Упродовж практики студентам необхідно зібрати матеріали для написання психолого-педагогічної характеристики на учнівський колектив. Вони отримують інформацію від класного керівника та вчителя географії про рівень успішності та вихованості учнів, про самоврядування й згуртування колективу, про індивідуальні особливості школярів тощо. Практиканти всебічно вивчають школярів того класу, де вони виконують обов'язки класних керівників. Вони проводять групові та індивідуальні бесіди з учнями. На основі цього розкривається специфіка їх інтересів, організація режиму праці та відпочинку. Важливе значення має інформація, систематизована на основі вивчення учнівських щоденників і класного журналу. Аналізуючи та узагальнюючи зібрану психолого-педагогічну інформацію про клас та окремих дітей, студенти визначають труднощі, з якими зустрічаються учні в процесі навчання, а також учителі під час організації навчально-виховного процесу. На основі цього практиканти розробляють заходи, спрямовані на подолання відповідних проблем.

Підсумковий етап охоплює кінець 3-го тижня. Він включає узагальнення матеріалів педпрактики: підготовку індивідуального щоденника та звіту. Звіт включає детальну розробку конспекту одного з уроків і одного з виховних заходів та психолого-педагогічну характеристику на учнівський колектив, а також допоміжну інформацію, наприклад: оформлення наочних матеріалів, схем, знімків тощо.

Формою підсумкового контролю педагогічної практики студентів є залік, який проводиться в присутності комісії (згідно з наказом). Він спрямований на обмін практичним досвідом практикантів щодо організації навчально-виховної роботи зі школярами. Залік включає суму балів: за оцін-

ку роботи студентів упродовж практики в школі (макс. 50 балів), оцінку звітної документації (макс. 30 балів) та бали, отримані за захист практики (макс. 20 балів).

Висновки.

1. Для ефективної педагогічної діяльності студентів необхідно, щоб вони усвідомили навчально-виховну роботу в загальноосвітній школі як активний пізнавальний процес, під час якого здійснюється підготовка школярів до практичної діяльності.

2. З'ясовано, що впровадження нових педагогічних технологій та нетрадиційних підходів (поряд з традиційними) сприяють розвитку інтересу студентів до педагогічної професії та зацікавленню школярів географічними знаннями.

3. Доведено, що результативність роботи практикантів зростає при усвідомленні ними психологічних характеристик учнів, з якими пов'язані закономірності формування знань та особливості діяльності особистості.

4. Для забезпечення ефективності підготовки студентів вагоме значення має розвиток у студентів інтересу до педагогічної професії впродовж навчання та формування їх як творчої ерудованої особистості, якій властива педагогічна тактовність.

5. Результативність роботи студентів зростає при поєднанні ними різних видів діяльності та чіткому плануванні роботи на кожному з етапів практики.

Проведені нами дослідження не вичерпують усіх аспектів проблеми. Вимагає детального вивчення організація позакласної роботи з школярами під час практики.

Список використаної літератури

1. Кобернік С. Г. Методика викладання географії в школі : навч.-метод. посіб. / С. Г. Кобернік. – Київ : Стафед-2, 2000. – 320 с.
2. Корнеєв В. П. Інноваційність – важлива ознака сучасної географічної освіти / В. П. Корнеєв, Л. І. Круглик // Географія. – 2009. – № 17 (141). – С. 2–4.
3. Михайлюк І. В. Активізація діяльності учнів на уроках географії / І. В. Михайлюк // Географія. – 2015. – № 13–14 (281–282). – С. 2–7.
4. Садкіна В. І. Компетентності – обговорюємо, тлумачимо, звикаємо до нових підходів / В. І. Садкіна // Географія. – 2016. – № 19–20 (311–312). – С. 2–5.
5. Топузов О. М. Загальна методика навчання географії / О. М. Топузов, В. М. Самойленко, Л. П. Вішнікіна. – Київ : ДНВП “Картографія”, 2012. – 512 с.
6. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Туркот. – Київ : Кондор, 2011. – 628 с.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2017.

Бенедюк В. В. Методика подготовки студентов к педпрактике и ее организация

В статье обозначено, что педагогическая практика призвана содействовать профессионально-педагогической подготовке студентов к учебно-воспитательной работе с учениками. Наши поиски направлены на подготовку практикантов к выполнению функций учителя географии и классного руководителя. Указано, что в процессе исследований мы исходим из того, что студенты прежде всего обязаны иметь осно-

вательные знания по методической науке и географическим дисциплинам для достижения результативности соответствующей деятельности, быть всесторонне эрудированными личностями, владеть педагогической тактичностью; важно, чтобы практиканты осознали, что организация учебно-воспитательной работы в общеобразовательной школе является активным познавательным процессом, в ходе которого осуществляется подготовка школьников к практической деятельности.

Установлено, что результативность работы студентов возрастает при объединении ими традиционных и инновационных методик обучения. Доказано, что внедрение новых педагогических технологий и нетрадиционных подходов, активных форм и методов организации учебно-воспитательного процесса содействуют развитию интереса школьников к географическим знаниям. Выяснено, что результативность работы студентов возрастает при глубоком осознании ими психологических особенностей учеников и закономерностей восприятия школьниками содержания материала, а также – при оценке практикантами собственных личностных характеристик. Подтверждено, что для эффективной работы студентов весомое значение имеет формирование у них особенностей непрерывного творчества, любви к детям и педагогической профессии.

Ключевые слова: методика, студенты, ученики, педагогическая практика, обучение, исследование.

Benedyuk V. Methods of Preparing Students for Teaching Practice and Its Organization

The article deals with the peculiarities of students' pedagogical practice as a certain final stage in preparing students. It is indicated that practice is testified to the general level of professional, psychological and pedagogical, and methodical competences, influences to some degree the final professional self-determination of the future specialist.

It is established that the organization of educational cognitive activity of school students can be effective only on condition of a combination of different forms and methods of training. It is proved that its productivity increases at introduction in educational process of a problematic approach to formation of knowledge and gradual complication of the maintenance of search tasks.

Pedagogical practices designed to promote vocational teacher training students for educational work with students. Our search directed to prepare probationers to perform functions geography teacher and class teacher. During the research, we believe that students first of all must have a thorough knowledge of methodological and geographical science disciplines to ensure the effectiveness of relevant activities be fully erudite personalities have pedagogical tact. It is important that trainees understand that the organization of educational work in secondary school is an active cognitive process, during which students are trained to practice.

Established that the performance of students is growing at a combination of them traditional and innovative teaching methods. It is proved that the introduction of new educational technologies and innovative approaches, active forms and methods of educational process contribute to the development of interest to students of geographical knowledge. It was found that the impact of increasing students with a deep awareness of the psychological characteristics of students and pupils perception of patterns of content material, and – when assessing trainees own personal characteristics. Our research confirms that students work effectively significant importance to the formation of their features continuous creativity, love for children and the teaching profession.

Key words: methodology, students, pupils, pedagogical practice, teaching, research.